

4. Дорошко О. О. Особливості інноваційного розвитку України / О. О. Дорошко Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 5. – С. 21–24.
5. Ткаченко В. Г. Инвестиционные и инновационные процессы в АПК Украины в условиях аграрной реформы: [монография] / Под ред. В. Г. Ткаченко, И. В. Богачева. – Луганск : «Книжковий світ», 2012. – 258 с.
6. Dutta S., Lanvin B., and S. Wunsch-Vincent (2016). The Global Innovation Index 2016 : Winning with Global Innovation. Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization, 2016, 451 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf – загол. з екрану.
7. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua – загол. з екрану.

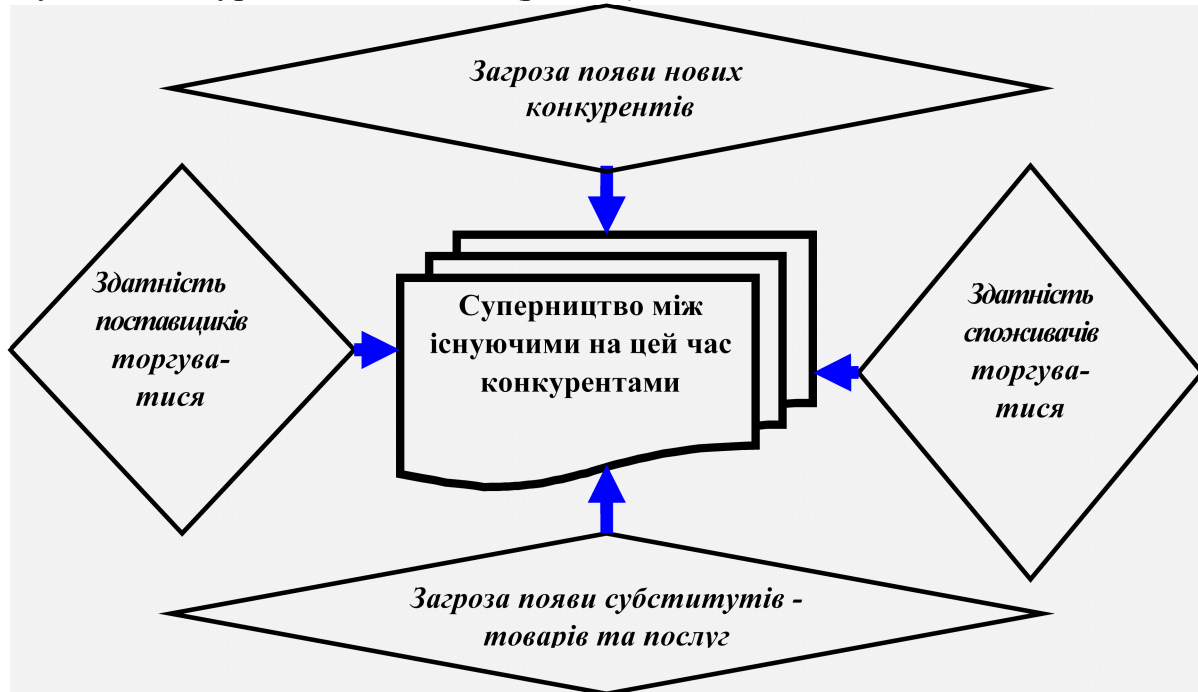
Ткачова Н. П.,
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки і маркетингу,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОНКУРЕНЦІЯ»

Проведений нами аналіз показує, що в економічній теорії існують три основних підходи до визначення поняття «конкуренція»: поведінковий, функціональний та структурний.

Поведінковий підхід, який характеризує основні моделі поведінки ринкових суб'єктів, був введений А.Смітом. З точки зору цього підходу, конкуренція – це суперництво на ринку між економічними суб'єктами. Надалі поведінкове розуміння конкуренції вдосконалювалося в напрямку більш точного визначення її мети й способів ведення. Так, у марксистському трактуванні конкуренцією називається властива товарному виробництву антагоністична боротьба між приватними виробниками за найбільш вигідні умови виробництва та збуту товарів. Поведінковий опис конкуренції в неокласичному варіанті спирається на ресурсні джерела економічної діяльності – обмеженість фактично любого ресурсу по відношенню до потреб суспільства. На думку американського економіста П. Хейне «конкуренція є намагання як можна краще задовольнити критерії доступу до рідкісних благ» [1, с. 283]. «Розрив між ціною блага та граничними витратами на його виробництво є джерелом потенційної переваги. Конкуренція відбувається в економіці у міру того, як люди визначають, де існують такі відмінності, і прагнуть використати їх, заповнюючи цей розрив додатковими благами» [1, с. 298]. Безперечно, у дусі поведінкової інтерпретації конкуренції написано й основні роботи М. Портера [2]. У своїх дослідженнях він відзначає, що конкуренція – динамічний процес, що розвивається, ландшафт, що безупинно змінюється, на якому з'являються нові товари, нові шляхи маркетингу, нові виробничі процеси й нові ринкові сегменти [2, с. 53]. На його думку,

конкуренцію на будь-якому ринку можна розглядати як протидію п'яти конкурентним силам: погрозі появи нових конкурентів; погрозі появи товарів або послуг-замінників, конкурентоспроможних з погляду ціни; здатності постачальників торгуватися; здатності покупців торгуватися; суперництву вже існуючих конкурентів між собою (рис.1.1).

Рисунок 1.1. Фактори конкуренції в галузі за М.Портером

Функціональний підхід розглядає роль конкуренції в економіці. Марксистсько-ленінська філософія розглядала конкуренцію, з одного боку, як зовнішню силу, яка заставляла виробників підвищувати продуктивність праці на своїх підприємствах, розширювати виробництво, зменшувати собівартість, збільшувати накопичення. З іншого боку, ця теорія розглядала конкуренцію як таку що займається руйнацією, веде до занепаду підприємств і економіки в цілому.

Структурний підхід розглядає конкуренцію через аналіз структури галузі/ринку і зосереджується на умовах, які на цей час панують в певному економічному просторі. Цей підхід сформувався поряд з поведінковим трактуванням у ХІХ і одержав своє поширення у ХХ ст. Джерела структурного підходу до визначення конкуренції – у роботах Ф. Еджуорта, А. Курно, Дж. Робінсона, Е. Чемберліна і інших вчених, що заклали фундамент сучасної західної теорії чотирьох основних типів ринків: досконалої конкуренції, монополістичної конкуренції, олігополії й монополії. У кожному з них має місце відповідна специфіка конкурентної взаємодії. Позиції цієї групи вчених у сучасній західній економічній науці настільки сильні, що сам термін «конкуренція» («competition») частіше використовується саме в структурному розумінні. Якщо ж потрібно підкреслити поведінковий бік конкуренції, нерідко користуються іншим словом – «суперництво» («rivalry»).

Інтеграція всі вище приведених теорій та підходів в єдину концепцію призвела до утворення в 1980-х рр. цілого напрямку економічної думки – теорії організації промисловості, яка дозволила здійснювати аналіз галузей та ринків більш комплексно, з використанням різнопланового економічного інструментарію. У сучасній теорії організації виробництва визначено три головні напрямки аналізу. Перший напрямок тісно пов'язаний з існуючими традиціями, робить акцент на розгляд поведінки і результативності галузі, розглядаючи в основному питання максимізації прибутку, цін, оптимізації обсягів випуску та ін. при цьому цей напрямок, зберігаючи класичні традиції: структура галузі – результативність діяльності підприємства, розширює кількість факторів, що аналізуються, включаючи до них витрати на рекламу, якість продукції, сертифікація виробів та ін. Другий напрямок зосереджує увагу на поведінці підприємства. В його рамках підлягає аналізу значна кількість факторів, признається значна роль активної позиції підприємства і широка свобода вибору при прийнятті рішень стосовно управління факторами виробництва. Враховуються відмінності підприємств по типу виробництва та розміру при аналізі їх активності і організації в рамках ринкових і галузевих утворень. Третій напрямок, який виник останнім, робить спробу об'єднати два попередніх. В його рамках досліджуються результативність роботи галузі і ринку через аналіз поведінки підприємств, зміни конкурентної ситуації. Такий підхід дозволяю сконцентрувати увагу на максимізації прибутку і, як в класичних моделях, розглядати обмежену кількість факторів.

Література

1. Гладенко И. В. Мониторинг производственно-коммерческой деятельности промышленного предприятия / И. В. Гладенко, П. Г. Перерва, В. Л. ТОВАЖНЯНСКИЙ, Т. А. Кобелева // Вісник НТУ «Харківський політехнічний інститут». Технічний прогрес і ефективність виробництва. – 2009. – № 36–1. – С. 12–22.
2. Косенко О. П. Економічна сутність та методичні основи визначення рівня потенціалу виробничої системи / О. П. Косенко, А. І. Яковлев // Маркетинг і менеджмент інновацій. – Суми : ТОВ «ВТД «Університетська книга», 2011. – № 2. – С. 172–179.
3. Косенко А. П. Экономическая оценка инновационного потенциала / А. П. Косенко, Д. Коциски, О. И. Маслак, П. Г. Перерва, Д. Сакай. – Монография / Под ред. проф. Перервы П. Г. и проф. Д. Коциски – Харьков-Мишкольц : НТУ «ХПИ», Мишкольц.техн.ун-т, 2009. – 170 с.
4. Перерва П. Г. Збалансована система показників в інноваційно-інвестиційній політиці промислового підприємства / П. Г. Перерва, Т. О. Кобелева, Н. П. Ткачова // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПИ» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХПИ». – 2015. – № 60 (1169). – С. 50–54. – 52 с.
5. Перерва П. Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи / П. Г. Перерва // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПИ» : зб. наук. пр. Сер. : Економічні науки. – Харків : НТУ «ХПИ», 2017. – № 24 (1246). – С. 153–158.

6. Ткачова Н. П. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства / П. Г. Перерва, Н. П. Ткачова // Економіка розвитку. – Харків : ХНЕУ, 2011. – № 4 (60). – С. 116–120.
7. Ткачова Н. П. Синергетичний ефект бенчмаркінгу конкурентних переваг / П. Г. Перерва, Н. П. Ткачова // Маркетинг і менеджмент інновацій . – 2011. – № 4(1). – С. 55–66.
8. Перерва, П. Г. Моделювання споживчої, виробничої, інтелектуальної та кадрової складових ресурсного потенціалу [Текст] / П. Г. Перерва, А. П. Косенко, А. В. Косенко // Вісник НТУ «ХП». – 2012. – № 51(957). – С. 68–73.
9. Яковлев А. І. Аналіз сучасного стану інтелектуально-інноваційної діяльності в Україні / А. І. Яковлев, О. П. Косенко, М. М. Ткачов // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХП» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХП». – 2015. – № 25 (1134). – С. 162–174.

Тулаїнова Я. П.,
магістрант,
Донецький державний університет управління
Іванова В. В.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри екологічного менеджменту,
Донецький державний університет управління

ЕКОЛОГІЧНА СЕРТИФІКАЦІЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

В умовах послідовної екологізації всіх ланок економіки України та формування ринку екотехнологій та екопослуг відбувається вплив європейських орієнтирів на процес формування екологічної сертифікації. Сучасний напрям створення і розвитку системи екологічної сертифікації України визначений у ст. 48 «Співпраця в галузі оцінювання стандартів та оцінювання відповідності» Угоди про партнерство та співпрацю між Європейським союзом і Україною. У цій Угоді сторони, зокрема, намагаються сприяти застосуванню технічних правил Співтовариства та європейських стандартів і процедур оцінювання відповідності. На порядку денному стоїть питання про створення системи екологічної сертифікації України. Завдання цієї системи, її функції та організаційні засади розглядаються крізь призму Концепції сталого розвитку України, вищенаведеної Угоди та з позицій забезпечення екологічної безпеки [1].

Вочевидь, що проблема підвищення якості та конкурентоспроможності продукції не лише актуальна, а є однією з найважливіших. Вихід вітчизняної економіки з кризи в умовах ринкових відносин можливий лише за умови, якщо промисловість України, зокрема харчова, буде виробляти тільки високоякісну продукцію, безпечну для здоров'я та життя людини [2].